

Brennende hjerter eller misjonerende menigheter — ja takk, begge deler!

HARALD HEGSTAD OG TORE LAUGERUD

I kjølvannet av utgivelsen av KIFO-rapporten "Brennende hjerter eller misjonerende menigheter" har det fulgt en rekke omtaler og kommentarer i ulike sammenhenger. Noen av disse finnes i dette nummeret av tidsskriftet. For forfattere av en rapport er det oppløftende å oppleve interesse for det en har nedlagt atskillig arbeid i. Samtidig gir møtet med andres kommentarer anledning til fornyet refleksjon, både i retning av å tydeliggjøre det man har skrevet, og i retning av å tenke videre.

Det ser ut som om de fleste ting som kunne berettige en replikk fra vår side er knyttet til selve det prosjekt å benytte empiriske metoder i en studie som dette. Bruk av empirisk forskning har ikke lange tradisjoner i norsk teologi, og det har først vært etter etableringen av Stiftelsen Kirkeforskning i 1993 at slik forskning har fått noe omfang å snakke om, både ved KIFO selv og i regi av andre institusjoner. I møte med et kirkelig miljø fremstår det som en pedagogisk oppgave å forklare hva slik forskning går ut på, hva den kan svare på og hva den ikke kan svare på.

Man har i den tradisjonelle teologiske tenkning og debatt gjerne benyttet seg av eksplisitte eller implisitte antakelser om faktiske forhold og sammenhenger. En begrensning ved disse antakelsene er at de ofte har vært bygget på et smalt og tilfeldig grunnlag, styrt av personlige opplevelser og inntrykk. En mer problematisk side har vært at de ofte har vært vevet inn i normative, teologiske synspunkter eller institusjonelle interesser på en uoversiktlig måte.

I en slik situasjon tror vi det er nødvendig å bedrive en mest mulig lidenskapsløs empirisk forskning for å finne ut hvordan kirkevirkeligheten faktisk fremtrer, uten å anstrenge seg for å bevise at tingene er slik man trodde de var eller slik man mener de bør være. Da kan man også bli overrasket og gjøre nye oppdagelser.

Det betyr ikke at det eksisterer en ren empiri, fri for enhver forforståelse, vurdering og interesser. En slik (positivisme-kritisk) erkjennelse fritar imidlertid ikke fra stadig å sette forforståelsene på prøve i møte med virkeligheten.

På dette punkt er særlig Rolf Kjødets innvendinger mot rapporten utfordrende. Kjøde søker å anfekte den manglende sammenheng mellom teologi og misjonsengasjement som han mener rapporten hevder. Materialet viser relativt tydelige teologiske forskjeller, og undersøkelsen slår fast at de som har de mest teologisk konservative holdningene også er mest engasjert i misjonsarbeid. Samtidig var den (for oss) overraskende konklusjonen at positive *holdninger* til ytremisjon ikke på samme måte fulgte teologiske skillelinjer (s. 74). Samtidig viste materialet (ikke minst fra Nord-Rana) at det er *mulig* å skape et misjonsengasjement også der de tradisjonelle forutsetninger ikke er til stede. Videre viste dette caset at misjonsengasjement kan bidra til å skape kirkelig tilhørighet og kristen identitet. Sammenhengen mellom teologi og misjon behøver altså ikke bare gå en vei. Det kan også gi et perspektiv på bestrebelser for økt misjonsengasjement i menigheter som i utgangspunktet står fjernt fra tradisjonell bedehuskristendom.

Vi mener også at materialet gir grunn til å reflektere over forholdet mellom teologien og dens kristenkulturelle innpakning, og mellom troens innhold og dens teologiske uttrykk. Materialet fra Helgerud utfordret ikke minst til dette. Selv med en sikker teologisk forankring (ja nettopp da) bør det være rom for atskillig lytting og samtale før man konkluderer med at betingelsene for samarbeid og fellesskap ikke er til stede. Trolig er forholdet mellom misjonsengasjement og teologi mer sammensatt enn både Kjøde og vår rapport får fram.

Kjøde har helt rett i en annen påpekning han gjør, nemlig at man skal være forsiktig med å trekke for generelle konklusjoner på grunnlag av et casestudium. Kvalitativ forskningsmetodikk har nettopp det særpreg ved seg at den går i dybden i enkelte tilfeller, fremfor å ville si noe om hele bildet. Det som gjelder folkekirke-menigheten Nord-Rana, gjelder derfor ikke uten videre alle andre menigheter av samme type. På mange måter er dette caset temme-

lig enestående, men det kan likevel bidra til å si noe om hva som er mulig og tenkbart også andre steder.

En slik berettiget reservasjon må likevel ikke brukes til å avskrive muligheten for enhver generalisering på grunnlag av et kvalitativt materiale. Mens en *statistisk* generalisering forutsetter et større utvalg, kan casestudier danne grunnlag for det man kan kalle en *analytisk* generalisering. Poenget er at de kan si noe om sammenhenger og mekanismer som *kan* gjøre seg gjeldende også andre steder, uten at man har materiale til å fastslå i hvilken grad de faktisk gjør det. Et casestudium sikter mot *forståelse og fortolkning*, primært av de aktuelle casene, sekundært av andre sammenhenger, både ved å skape gjenkjennelse og ved å iaktta forskjeller.

Fordi et kvalitativt opplegg sikter mot forståelse og fortolkning, dreier det seg også om en prosess som ikke er endelig avsluttet når rapporten er ferdigskrevet. Gjennom presentasjonen av materialet og i lys av sine egne erfaringer inviteres leseren til å stille sine egne spørsmål og gjøre sine egne fortolkninger, i forlengelsen av forskernes fortolkninger og gjerne også i motsigelse til dem. I så måte hilser vi velkommen den type kommentarer som Mogensen, Kjøde og Aano bringer i dette nummeret.

Vi er helt enige med Kjøde når han videre påpeker at selv i en undersøkelse av misjon innenfor lokalmenighetenes lovfestede struktur, er det nødvendig å ha en adekvat forståelse av hvordan misjon kommer til uttrykk gjennom de frie tverrstrukturene. Dette fordi de to strukturene delvis overlapper hverandre og påvirker hverandre i betydelig grad i de fleste lokale kontekster i vår kirkevirkelighet. Vi vil imidlertid presisere at når vi har valgt å fokusere på menighetens lovfestede struktur, er dette ikke uttrykk for en "praktisk avgrensning" som Kjøde skriver, men for selve intensjonen med prosjektet, nemlig å undersøke hvordan misjon kommer til uttrykk i *nettopp* denne strukturen. Vårt prosjekt er således like mye å forstå som et forskningsprosjekt om Den norske kirkes *menigheter*, som et prosjekt om *misjon*.

Et slikt valg av fokus må ikke tas som uttrykk for at vi ønsker å neglisjere eller har en kritisk innstilling til bedehus og misjonsforeninger. Kjøde har helt rett når han påpeker at vårt statistiske materiale, som også inkluderer misjonsengasjementet gjennom disse strukturene, får fram et bredere og annerledes bilde av misjonens totale stilling lokalt. Nettopp misforholdet som mange steder kommer til syne mellom misjonens totale stilling og hva som kommer til uttrykk gjennom menighetens lovfestede struktur

er imidlertid noe av den virkelighet undersøkelsen ønsker å rulle opp. Vårt poeng er at de endringer og spenninger i forholdet mellom kirke og bedehus som undersøkelsen påviser, herunder ellipsemodellens avvikling, er en utvikling som må tas på alvor og møtes på en måte som tjener helheten, uansett teologisk ståsted og organisasjonsmessige interesser.

Noen kommentatorer har kommentert den tilsynelatende motsetning mellom misjonerende menigheter og brennende hjerter som tittelen på rapporten synes å implisere. At vi ikke mener det behøver være noen slik motsetning, kommer til uttrykk på siste side i konklusjonskapitlet (s. 275). Problemet i norsk sammenheng er at man fra enkelte misjonshold har *reservert* misjonen for de brennende hjerter, og ikke ønsket å gjøre det til en sak for kirken som sådan (jfr. henvisningen til Carl Fr. Wisløff på s. 13). I en situasjon der den tradisjonelle misjonskultur i mindre og mindre grad er i stand til å bære dette anliggende på hele kirkens vegne, er det nødvendig at kirken og menighetene oppdager at misjon ikke bare dreier seg om en særinteresse blant andre, men noe som er en uløselig del av det å være kirke. Misjonen tilhører hele kirken, også dem som ikke er like brennende. Nettopp derfor trenger kirken å utsettes for den ild som de brennende hjerter bærer med seg. Hvordan det kan skje, er etter vårt skjønn en viktig praktisk-teologisk og missiologisk utfordring.

Harald Hegstad, f. 1959, cand.theol. Menighetsfakultetet 1984, dr. theol. 1992. Stipendiat/forsker Det teologiske Menighetsfakultet 1987-1997. Forsker ved Stiftelsen Kirkeforskning 1997-2001. Professor ved Det teologiske Menighetsfakultet 2001-.

Tore Langerud, f. 1950, cand. theol. MF 1975. Misjonsprest for NMS på Madagaskar 1977-88, NMS Oslo krets 1988-94, leder av Egede Instituttet 1991-2000, leder av Samarbeidsråd for menighet og misjon 1995- og rådgiver i Kirkerådet 2000-.

Burning hearts or missionary congregations? A response

In this article the authors of a report on foreign mission work in congregations in the Church of Norway gives a response to comments that has been given to the report. The response focus upon the use of empirical methods in ecclesiological and missiological research, and comments on some aspects of the interpretation of the empirical material presented in the report.